

*Ostatecznie żyjemy po to, aby zapewnić
rozrywkę sąsiadom i sami ich wyśmiewać.*
(Jane Austen *Duma i uprzedzenie*)

Obraz społeczeństwa i prowincji angielskiej za panowania Jerzego III w świetle „Listów wybranych” Jane Austen

Jedną z najbardziej znanych i cenionych pisarek angielskich doby XIX wieku była Jane Austen. Ponadczasowość przekazów utworów takich jak *Duma i uprzedzenie* czy *Rozważna i romantyczna* wpisało z całą pewnością autorkę na trwałe do kart historii literatury. Jednak spuścizna jaką pozostawiła po sobie Austen nie ogranicza się jedynie do jej powieści: niezwykle cennym i bogatym źródłem do badań nad społeczeństwem angielskim przełomu XVIII i XIX wieku stanowią pozostawione przez pisarkę listy (z lat 1796–1817) i osobiste zapiski. W niniejszym opracowaniu spróbuję przybliżyć postać samej Jane Austen, jak i zaprezentować Anglię oraz jej mieszkańców widzianych oczyma pisarki.

Jane Austen urodziła się 16 grudnia 1775 roku w Steventon w hrabstwie Hampshire. Jej ojcem był wielbny George Austin (1731–1805), duchowny kościoła anglikańskiego, zaś matką Cassandra Austen z domu Leigh (1793–1827). Pisarka miała sześciu braci. Najstarszym z nich był James (1765–1819). Podobnie jak ojciec został księdzem i to jego syn z drugiego małżeństwa – wielbny James Edward Austen-Leigh opublikował w 1869 roku *Wspomnienia* o swojej ciotce Jane Austin (była to pierwsza biografia autorki *Dumy i uprzedzenia*). Drugi z synów państwa Austen – George (1766–1838) był upośledzony i nie mieszkał z pozostałą rodziną. Valerie Grosvenor Mayer-autorka biografii Jane Austen pt *Niezlomne serce* pisze, iż pisarka potrafiła porozumiewać się z bratem „na migi”¹. Kolejny syn Edward (1767–1852) miał chyba najbardziej szczęśliwe dzieciństwo z wszystkich dzieci państwa Austen. W wieku szesnastu lat został adoptowany przez bezdzietnego i bogatego patrona ojca – Thomasa Knight’a II, po którym odziedziczył Godmersham Park – piękną posiadłość

¹ V. G. Myer, *Niezlomne serce*, Warszawa 1999, s. 32.

w hrabstwie Kent. W tamtych czasach taka adopcja nie była niczym niezwykłym, ale wymagała zgody Parlamentu. Edward w 1812 roku w dowód wdzięczności zmienił nazwisko z Austen na Knight. Niezwykła intelektualna więź łączyła Jane Austen z czwartym z braci Henrym (1777–1850), który studiował w Oksfordzie. Autorka *Dumy i uprzedzenia* mówiła o nim jako wspaniałym mówcy oraz niezwykle ciepłym marzycielu i optymiście. Henry był bardzo mobilny zawodowo – kolejno był żołnierzem, bankierem, bankrutem, by w 1815 roku zostać pastorem. Piątym synem państwa Austen był Frank (1774–1865), który w wieku niespełna dwunastu lat wstąpił do Królewskiej Akademii Marynarki w Portsmouth. W 1788 wypłynął do Indii Wschodnich, a w 1792 mianowano go porucznikiem. Kiedy zmarł mając 91 lat, w jego kieszeni znaleziono list z ojcowskimi radami. Był poplamiony morską wodą i prawie rozpadający się ze starości. Najmłodszym z rodzeństwa pisarki był Charles (1799–1852). Podobnie jak Frank swe życie związał z marynarką i doczekał się stopnia admirała. W rodzinie uważano go za najprzystojniejszego z synów. Jane miała jeszcze ukochaną siostrę Cassandrę Elizabeth (1773–1845). Kobiety łączyła niezwykła więź, czego dowodem jest właśnie zachowana korespondencja między nimi. Cassandra była zaręczona z Thomasem Fowlem, który popłynął jako kapelan na Karaiby, gdzie zmarł w 1797 roku na żółtą febrę².

Jane podobnie jak Cassandra nauki pobierała głównie w domu, chociaż dziewczynki zostały też przez krótki czas wysłane do szkoły w Southampton, a w latach 1785–1786 uczęszczały do prywatnej szkoły z internatem w Reading. W domu matka dbała o to, by córki jak przystało na panny z dobrego domu, uczyły się rysować, grać na pianoforte, śpiewać i oczywiście wyszywać. Rodzice zachęcali dzieci do czytania książek, a bogata biblioteka pana Austen temu sprzyjała. W latach 1795–1799 powstały pierwsze szkice powieści Austen *Elinor i Marianne*, *Pierwsze wrażenia* i *Susan*, które wiele lat później zostały wydane jako *Rozważna i romantyczna*, *Duma i uprzedzenie* oraz *Opactwo Northanger*. W 1800 roku wielebny Austen postanowił przejść na emeryturę i wraz z żoną oraz córkami przeniósł się do najmodniejszej w tym czasie uzdrowiskowej miejscowości – Bath (biografowie Jane Austen przypuszczają, iż rodzice dziewcząt liczyli na to, że znajdą tam odpowiednich dla nich kandydatów na mężów). Jednak w styczniu 1805 roku rodzinę dosięgła tragedia – zmarł ojciec Jane, zostawiając żonie i córkom zaledwie 210 funtów rocznego dochodu. Na szczęście wdowa i siostry mogły liczyć na pozostałą część rodziny. W 1806 roku panie przeprowadziły się z Bath do Clifton, a następnie do Southampton, gdzie zamieszkały z żoną Franka, który był na morzu i nie chciał, by małżonka spodziewająca się dziecka była sama. Zwyczajem było, iż kobietą będącą w ciąży lub w połogu opiekowały się siostry bądź szwagierki. Od roku 1809 panie Austen mieszkaly w należącej do Edwarda wsi Chawton w Hampshire. To tam Jane

² *Tamże*, s. 33–38; także w: B. C. Southam, *Jane Austen and heritage*, London 1968.

wprowadziła poprawki do powieści, która w 1811 roku została wydana jako *Rozważna i romantyczna*. Książka zebrała znakomite recenzje i przyniosła autorce zarobek w wysokości 140 funtów. Niestety pisarka z uwagi na panujące w społeczeństwie negatywne nastawienie do kobiet wydających swe dzieła zdecydowała się publikować powieści pod pseudonimem „pewna dama”³. W 1813 roku ukazała się drukiem *Duma i uprzedzenie*, rok później skończyła pisać *Opactwo Northanger* (zebrała później znakomite recenzje, ponieważ była synkretyzmem gatunków – powieści sentymentalnej i grozy). W 1815 roku została wydana *Emma*, a dwa lata później wyszły drukiem *Perswazje* (wydane już po jej śmierci)⁴. Jane Austen podobnie jak jej siostra Cassandra nigdy nie wyszła za mąż. Nie oznacza to jednak, że pisarka nie przeżyła żadnego romansu czy niewinnego flirtu o czym możemy się przekonać m.in. dzięki filmowi *Zakochana Jane* z Anne Hathaway w roli głównej. Autorka *Dumy i uprzedzenia* była także przez jeden dzień zaręczona ze swoim bogatym kuzynem. Na początku 1817 roku Jane zaczęła się bardzo źle czuć i lekarze zalecili jej przeprowadzkę do Winchesteru. Mimo troskliwej opieki Cassandry pisarka zmarła 18 lipca 1817 roku dożywając 41 lat. Prawdopodobną przyczyną śmierci była choroba Addisona (przewlekłe zapalenie nerek) będąca powikłaniem po gruźlicy. Jane Austen została pochowana w Winchester 24 lipca 1817 roku.⁵

Po śmierci siostry Cassandra zniszczyła większość jej korespondencji, jednak to, co się zachowało zostało wydane w 1884 roku najpierw przez lorda Brounne’a, a następnie wraz z obszernymi komentarzami i przypisami przez Chapmana w 1932 roku. Lektura listów Jane zmienia powszechnie znany wizerunek pisarki jako łagodnej, nieśmiałej kobiety – poza oczywiście rozległymi opisami towarzystwa w jakim obracała się Austen czytelnik odnajdzie ciekawe komentarze pisarki. Chwilami jej uszczypliwość i dosadne stwierdzenia zastanawiają fanów twórczości autorki *Rozważnej i romantycznej*, czy przedstawiony tekst na pewno wyszedł spod jej pióra...a jednak. Czytając listy Austen dobrze jest najpierw prześledzić jej biografię, gdyż natłok nazwisk, przezwisk i zdrobnień, którymi nacechowana jest korespondencja pisarki może przysporzyć czytelnikom nieco trudności.

Pierwsza część wydanej korespondencji pochodzi z Steventon i była pisana przez Jane w latach 1796–1801 (czyli między dwudziestym a dwudziestym piątym rokiem życia). Już z pierwszych dwóch listów adresowanych do Cassandry możemy się przekonać jak pisarka spędzała czas na obowiązkowych jak na owe czasy balach. Tak więc przeczytać pod datą 9.01.1796 roku można: *Spieszę Cię powiadomić, iż mieliśmy wczoraj nadzwyczaj udany bal(...).Wprost boję się*

³ I. Dobosiewicz, *Female relationships in Jane Austen's novels: a critique of the female ideal propagated in 18th century conduct literature*, Opole 1997, s. 44.

⁴ Jane Austen. *Listy wybrane 1796–1817*, wybór R.W. Chapman, Warszawa 1998, s. 13–17.

⁵ S. James, *Pamiętniki Jane Austen*, Kraków 2009, s. 12–13.

wyznać Ci, jak zachowywaliśmy się z moim irlandzkim przyjacielem (Tom Lefroy). Wyobraź sobie wszystko, co najbardziej występnie i szokujące w dziedzinie tańca i siedzenia obok siebie. Niestety już tylko raz będę mogła zachować się nieskromnie, gdyż on wyjeżdża z kraju zaraz po przyszłym piątku, kiedy to tańce w Ash jednak się nie odbędą.⁶ Pod nieobecność Cassandry, która przebywała u brata Edwarda Jane przejęła obowiązki przyszej pani domu. Matka dziewcząt w nadziei na ich zamążpójście pilnowała, by te od początku czynnie pomagały w obowiązkach domowych. W liście z 17.11.1798 roku napisała: *Pani Matka życzy sobie abym Cię powiadomiła, iż jestem bardzo dobrą gospodynią, co mniejszym czynię bez ociągania, gdyż doprawdy uważam to za szczególną swą umiejętność, a co za tym idzie – zawsze staram się podawać potrawy, które mnie samej przypadają do smaku, twierdząc bowiem, że to podstawa dobrej kuchni. Przyrządziłam ragoût cielęce, a jutro zamierzam ugotować potrawkę z baraniny. Wkrótce ubijemy świniaka (...). Przepadam za eksperymentami kulinarnymi – lubię, na przykład, zjeść od czasu do czasu policzek wołowy: przyrządzę go w przyszłym tygodniu i nafaszeruję małymi pierożkami (...)*⁷. W tym samym liście relacjonuje także wizytę jaką złożyła wraz z ojcem cierpiącej na reumatyzm szwagierce: *Dwa dni temu pojechałam z Panem Ojcem do Dean odwiedzić Mary (żona Jamesa), wciąż nękaną reumatyzmem, którego bardzo chętnie by się pozbyła, a jeszcze chętniej pozbyłaby się dziecka, którym jest serdecznie udęczona*⁸. W liście z 24.12.1798 roku możemy przeczytać opinię Jane na temat jej nowej sąsiadki – Panny Blaschword: *Jest dość miła (...). Wolę, gdy ludzie nie są znanadto mili: oszczędzają mi w ten sposób kłopotu darzenia ich wielką sympatią*⁹. W innym miejscu znajdujemy opis corocznego przedświątecznego balu: *Nasz bal był bardzo skromny, ale bynajmniej nie nieudany. Na trzydzieści jeden osób mieliśmy zaledwie jedenaście dam bez pary, w tym tylko pięć panien (...). Pan Calland jak zwykle paradował z kapeluszem w dłoni i od czasu do czasu stawał za mną i Catherine, abyśmy mogły go zabawiać rozmową i besztać za to, że nie tańczy. W końcu udało nam się jednak nakłonić go do tego docinkami. Byłam niezmiernie rada widząc go znów, po tak długiej rozłące, on zaś okazał się duszą towarzystwa i pierwszym zalotnikiem tego wieczoru*¹⁰.

Druga część opublikowanej korespondencji została napisana w latach 1801–1805 (czyli między 25 a 29 rokiem życia Jane), kiedy to państwo Austen mieszkali w Bath. W liście z 5.05.1801 roku Jane relacjonowała Cassandrze przebieg podróży do nowego lokum, a także opisuje pierwsze wrażenia z Bath i okolic: *Nasza podróż była wolna od wypadków i niezwykłych zdarzeń: na końcu*

⁶ Jane Austen..., s. 23, Thomas Lefroy (1776–1869), przyjaciel Jane Austen.

⁷ Tamże, s. 31

⁸ Tamże, s. 33

⁹ Tamże s. 35.

¹⁰ Tamże, s. 36. Przypuszcza się, iż osoba proboszcza z Bertworth mogła stanowić inspirację dla kreacji postaci pastora Collinsa z *Dumy i uprzedzenia*.

każdego etapu zmienialiśmy konie i prawie wszędzie uiszczaliśmy myto. Pogodę mieliśmy uroczą, kurzu prawie wcale, a towarzystwo stanowiliśmy nad wyraz przyjemne, gdyż nie odzywaliśmy się do siebie częściej niż raz na trzy mile.(...) Bath oglądane po raz pierwszy przy pięknej pogodzie klóci się z mymi oczekiwaniami: mam wrażenie, że wyraźniej widzę je w deszczu. Słońce się wciska się wszędzie, a pejzaż oglądany ze szczytu Kingstown przedstawia same opary, cienie, dymy i ogólną konfuzję.(...)mięso kosztuje tu raptem osiem pensów za funt, masło dwanaście pensów, a ser dziewięć i pół. Horrendalne ceny ryb: łososia w całości sprzedawano ostatnio po dwa szylingi dziewięć pensów od funta. Uważa się, że wyjazd księżnej Yorku zmieni cenę tego artykułu na bardziej rozsądną¹¹. Poza balami, na których obecność była dobrze widziana (gdyż w przeciwnym wypadku stawało się głównym tematem plotek okolicznych mieszkańców), trzeba było bywać na popołudniowej herbatce u jak największej liczbie rodzin. Oprócz picia tego ulubionego napoju angielskiej arystokracji i ziemiaństwa, obowiązkowo grano w karty, głównie w wista i cribbage. Nierzadko towarzyszyły temu koncerty na fortepianie czy pianoforte, śpiewy lub głośne czytanie poezji. Warto dodać, iż różnego rodzaju bale i koncerty nie były wydarzeniem czysto rozrywkowym. Często przypominało to bardziej swoiste „polowanie” na męża¹². W Liście do Cassandry z 12 maja 1801 roku możemy przeczytać komentarz Jane na temat balu w uzdrowisku, jak i ludzi wśród których przyszło mieszkać państwu Austen: *Wystroiłam się najpiękniej jak umiałam i w domu mój wygląd spotkał się z najwyższym podziwem. Przed godziną dziewiątą Pan Wuj, Pani Ciotka i ja wkroczyliśmy na sale balowe. Do herbaty było raczej nudno, lecz przyznać należy, że „owo” do herbaty nie trwało długo, gdyż w tym czasie odbył się tylko jeden taniec, w którym uczestniczyły cztery pary. Wyobraź sobie cztery pary tańczące w Górnych Salach Bath, gdy wokół stoi blisko setka osób! Po herbacie zrobiło się weselej: prywatne grupki porozpadały się, dzięki czemu kilkadziesiąt osób zasililo grono tańczących i mimo że było to szokująco i nie-ludsko mało jak na tutejsze sale, towarzystwa wystarczyłoby jak sądzę na pięć lub sześć wieczorków w Basingstoke*¹³. W tym samym liście mamy okazję przeczytać owe „sympatyczne” komentarze dotyczące zarówno mieszkańców Bath, jak i przyjezdnych kuracjuszy: *Stwierdzam z dumą, iż mam doskonałe oko do cudzołóżnic – choć bowiem wielokrotnie zapewniano mnie, że jest nią zupełnie inna osoba z tegoż towarzystwa, ja od razu rozpoznałam właściwą. Kierowałam się podobieństwem do pani Leigh. Nie jest tak ładna, jak się spodziewałam: twarz jej zdradza ten sam defekt pustki, co twarz siostry, a rysy są mniej urodziwe: była mocno uróżowana i jeśli cokolwiek zwracała uwagę na siebie, to tylko chyba milczeniem i wyrazem głupkowatego ukontentowania. W tym samym towarzystwie znajdowała się pani Badcock i jeszcze dwie młode damy, z wyjąt-*

¹¹ *Tamże*, s. 58–59.

¹² L. Henderson, *Randkowanie wg Jane Austen*, Łódź 2005, s. 88–89.

¹³ *Jane Austen...*, s. 61–62.

kiem tych chwil, kiedy pani Badcock uznawała za stosowne je opuścić, aby uga-
niać się po całej sali za pijanym małżonkiem. Jego uniki i jej pogoń stanowiły
ucieszny widok, zwłaszcza że chyba oboje nadużyli trunków. W innym miejscu
czytamy; *Środa. Jeszcze jedno głupie przyjęcie, wczoraj wieczór: te spotkania*
byłyby może mniej nieznośne, gdyby gromadziły więcej gości, ale tym razem
ledwo wystarczyło na jeden stolik karciany – sześcioro ludzi, którzy gapią się na
*siebie i plotą bzdury*¹⁴. Jak podkreśla Henryk Zins w *Historii Anglii*, to dzięki
Austen współczesny czytelnik ma okazję poznać mikroświat XIX wiecznego
angielskiego ziemiaństwa¹⁵. Z listu z 14.09.1804 roku możemy się dowiedzieć
o sprawach rodzinnych: *Służba sprawuje się bardzo dobrze i nie sprawia kłopot-*
ów, za to niewygody oficyn z pewnością nie przewyższa nic poza ogólnym brud-
em domu, mebli i wszystkich lokatorów. Pogoda jak dotąd, jest jak na zamówie-
nie – nasze dobre samopoczucie zależy w wielkiej mierze od tego, czy pora
bezdeszczowa potrwa dłużej. Staram się jak mogę, zastępować Ciebie, być przy-
datną i utrzymywać wokół porządek. Zauważywszy brud w karafce z wodą bez-
zwłocznie łąję kucharkę, która dostaje od tego nagłych torsji. Nie przypominam
*sobie, aby pod Twoją administracją robiła tak samo*¹⁶. W tym samym liście
czytelnik może sam doświadczyć „ciętego” języka pisarki: *Środa. Jeszcze jedno*
głupie przyjęcie, wczoraj wieczór; te spotkania byłyby może mniej nieznośne,
gdyby gromadziły więcej gości, ale tym razem ledwo wystarczyło na jeden stolik
*karciany – sześcioro ludzi, którzy gapią się na siebie i plotą bzdury*¹⁷.

Trzecia część listów napisana została w latach 1807–1809 (czyli między
trzydziestym pierwszym a trzydziestym trzecim rokiem życia Jane) w Southamp-
ton. Autorka *Dumy i uprzedzenia* w liście adresowanym do Cassandry
z 7.01.1807 roku opisuje różnice ekonomiczne dzielące panie Austen i ich naj-
bliższych sąsiadów państwa Lance: *Myślę, że są dla nas tak uprzejmi z polece-*
nia, gdyż nie widzę innego powodu, dla którego mieliby chcieć się do nas zbliżyć.
Nachodzić nas nie będą, jestem prawie pewna. Dom mają urządzony ze smakiem
i są bogaci, co jej(pani domu) sprawia wyraźną przyjemność, my natomiast dali-
śmy jej do zrozumienia, że daleko nam do bogactwa, zatem wkrótce dojdzie do
*wniosku, że nie warto się z nami zadawać*¹⁸. W październiku 1808 roku po 11
porodzie zmarła ukochana żona Edwarda – Elizabeth Austen. Jane musiała zająć
się ich dziećmi¹⁹. Z listów pisanych do Cassandry w tym smutnym czasie dowia-
dujemy się jak ciotka opiekowała się bratankami i w co bawili się chłopcy. Tak
więc w tym z 24 października 1808 roku czytamy: *Rozrywek nam nie brak: ser-*
so, w którym George jest niezmordowany, bierki, papierowe okręty, zagadki,

¹⁴ Tamże, s. 62.

¹⁵ H. Zins, *Historia Anglii*, Warszawa 1995, s. 260.

¹⁶ *Jane Austen...*, s. 64.

¹⁷ Tamże, s. 62.

¹⁸ Tamże, s. 78.

¹⁹ V. G. Myer, s. 168–169.

lamigłówek i karty, także obserwacja przypliwów i odpływów rzeki oraz odbywane od czasu do czasu przechadzki(...) ²⁰.

Czwarta część wydanej korespondencji Jane została napisana w latach 1809–1817 (czyli między trzydziestym czwartym a czterdziestym pierwszym rokiem życia autorki *Rozważnej i Romantycznej*) w Chawton. Był to najlepszy okres twórczości Austen, ale pojawiają się już także pierwsze symptomy śmiertelnej choroby. Z listu datowanego na 29.01.1813 roku dowiadujemy się jak wielką sensację wywoływały Towarzystwa Czytelnicze i inne przejawy publicznej działalności kobiet. Jane pisała do Cassandry: *Panny Sibley chcą założyć w swojej okolicy Towarzystwo Czytelnicze na wzór naszego. Czyż trzeba większych dowodów na potwierdzenie wyższości naszego towarzystwa nad działającymi w Steventon i Manydawn – czego zawsze miałam przecucie i pewność? Ich działalność nigdy nie zainspirowała podobnego zrywu* ²¹. Niezwykle ciekawe są również spostrzeżenia Austen dotyczące nowych trendów w kobiecej modzie. W Liście z 9.09.1814 roku napisała: *Śmiesz mnie najnowszy styl damskich ubiorów: te barwne spódnice na szelkach, noszone na białe spencery i wielkie czepki z wydłużoną budką są całkiem zabawne. Uważam, iż nie oglądaliśmy ostatnio znaczniejszej odmiany. Długie rękawy obowiązują chyba powszechnie, nawet u sukni: stany za to krótkie, a dekolty, o ile zdolna byłam ocenić zakryte. Bawiłam wczoraj na przyjęciu u pani Latouche, gdzie do strojów przywiązuje się wielką wagę i stamtąd właśnie czerpię swoje obserwacje. Spódnice krótkie i najczęściej, choć nie zawsze, marszczone. Szarfy stanowią część sukni lub stanika, krzyżowane z przodu talii na białym tle, dają moim zdaniem bardzo przyjemny efekt* ²².

Piątą część stanowią dwa ostatnie listy napisane przez Jane w Winchesterze w maju 1817 roku. Mająca czterdzieści jeden lat pisarka opisuje w nich pogarszający się stan zdrowia i dziękuje rodzinie za opiekę w tych ciężkich chwilach. Listy są adresowane do brata Edwarda.

Mam nadzieję, iż powyższe cytaty z korespondencji Jane Austen potwierdzają moje założenia o unikatowej wartości listów pisarki, jako źródeł do badań nad społeczeństwem angielskim przełomu XVIII i XIX wieku. O wyjątkowości twórczości i osobowości angielskiej powieściopisarki świadczą wypowiedzi specjalistów z zakresu historii literatury i kulturoznawców ²³. Również pierwsze recenzje po ukazaniu się na rynku wydawniczym *Rozważnej i romantycznej* pozwołyły ówczesnie żyjącym stwierdzić, z jaką utalentowaną pisarką mają do czynienia. W „Critical Review” w lutym 1812 roku napisano: (...) *gorąco pole-*

²⁰ Jane Austen.. s. 92–93.

²¹ Tamże, s. 124.

²² Tamże, s. 154.

²³ W. Lipoński, *Dzieje kultury brytyjskiej*, Warszawa 2003, s. 407–408. Autor zaznacza, iż obecnie uważa się, że Austen stworzyła własny styl pisania powieści określany mianem *sensibility*.

*cana...doskonale napisana: bohaterowie pochodzą ze szlachty, ich postacie są naturalne i zręcznie zbudowane. Akcja jest wiarygodna, wysoce zajmująca i zabawna: zakończenie takie jakie życzyłby sobie czytelnik, całość zaś dostatecznie długa, by podtrzymać zainteresowanie nie nudząc. Przynosi zaszczyt autorce, która wykazuje się ogromną znajomością charakterów i szczęśliwie łączy zdrowy rozsądek ze sprawami lżejszymi*²⁴.

Z przedstawionej korespondencji wyłania się obraz malowniczej prowincji angielskiej, znanej zarówno z powieści, jak i ekranizacji powieści Jane Austen. Życie tamtejszego ziemiaństwa wyznaczały odbywające się w sąsiedztwie bale, polowania oraz niedzielne pikniki. Dzięki temu zacieśniały się lokalne więzi, co zaowocowało niepowtarzalną dla omawianego terenu mikrohistorią. Współczesnego czytelnika może śmieszyć problem wydawania córek za mąż za bogatych właścicieli ziemskich i instytucja swatki, ale dla żyjących wtedy rodzin było to powszechne. Obowiązujące prawo zakazywało przecież dziedziczenia majątku kobietom, co zdecydowanie komplikowało zarządzanie nieruchomościami. W końcu prowincja to również plotki i sąsiedzkie kłótnie, które autorka *Dumy i uprzedzenia* opisała w znakomity sposób. Listy pisarki to ponadto utrwalony język ówczesnej Anglii – pełen ukrytych emocji, uczuć i głębszych przemyśleń. Powyższe opisy oraz przykłady użycia cytowanej korespondencji potwierdzają wyjątkowość użytego źródła do badań interdyscyplinarnych. Ponadto twórczość pisarki została doceniona przez filmowców, co zaowocowało wieloma ekranizacjami jej dzieł²⁵. Swoisty renesans na Jane Austen wciąż trwa, dzięki czemu zarówno postać, jak i jej powieści stają się znane coraz szerszemu gronu odbiorców. W końcu sama autorka napisała w *Opactwie Northanger: Każdy, czy to dżentelmen, czy dama, kto nie znajduje przyjemności w dobrej powieści, musi być nie do wytrzymania głupi*. Przecież bez wątplenia twórczość Jane Austen jest dobra i ponadczasowa w swych przekazach.

Summary

The essay presents the profile of one of the most famous British writers – Jane Austen (1775–1817) and her thoughts on provincial life. The author of the "Pride and Prejudice" was particularly interested in the aspect of social relations and traditions. As the result, the writer created novels containing perfectly presented stories. The part of the Austen's heritage are also her letters from 1796–1817. They are a very precious source of the studies on a British society during the reign of King George III. The letters were addressed mainly to a family and

²⁴ V.G.Myer, dz. cyt., s. 201.

²⁵ A. Niemczyńska, *Kino kobiet? Pomiędzy romantyzmem a feminizmem – adaptacje powieści Jane Austen lat dziewięćdziesiątych*, Kraków 2011.

friends of the writer. They contain descriptions of nature, balls, trips to Bath and characteristic for the province gossips.

Jane Austen (1775–1817)²⁶

²⁶ Portret Jane Austen z 1873 roku na stronie: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jane_Austen.jpg [dostęp 23.03.2013].